

Ryhtyäkö runoilijaksi vai kuvataiteilijaksi -
runoilija Uuno Kailaan kuvataiteesta ja siirtymisestä runouteen

Hilda Järvinen

Taidehistorian kandidaatintutkielma

Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2019

Sisällysluettelo

1. Johdanto	3
2. Henkilönä Uuno Kailas	6
2.1. Lapsuus	6
2.2. Oppikouluvuodet Heinolassa	9
2.3. Yliopistovuodet ja runoilijan ura	11
2.4. Varhainen kuolema	13
3. Uuno Kailaan kuvataide	14
3.1 Aikaisemmat viittaukset kuvataiteeseen	14
3.2. Teosten tarkastelu	15
3.2.1. Järvimaisema	16
3.2.2. Peltomaisema	18
3.2.3. Niittymaisema	20
3.2.4. Majoitusrakennus	22
3.3. Kuvataiteellinen kehitys	23
4. Miksi Kailas valitsi runouden?	25
5. Päättäntö	27
Lähteet	29

1. Johdanto

Runoilija Uuno Kailas (1901-1933) tunnetaan isänmaallisista ja uskonnollisista, mutta ennen kaikkea elämän synkkiä puolia käsittelevistä runoistaan. Esimerkillisiksi Kailaan runollisen tyylin piirteiksi on Suomalaisia kirjailijoita -teoksessa kuvattu *“Kuvakielen voiman, kuvaston syvyyspsykologiset tihentymät ja mielen äärialueiden luotaukset.”*¹

Tutkielmani aineistona ovat Uuno Kailaan öljymaalaukset ja piirrostyöt. Teokset ovat valmistuneet 1910-luvulla, kun Kailas harrasti kuvataidetta oppikoulussa ja vapaa-ajallaan. Kailaan siirtyminen runoilijan uralle alkoi 1910-luvun lopulla. Varsinainen kirjallinen ura käynnistyi 1920-luvun alussa yliopistovuosina; hän koki runouden olevan se taiteen kieli, jonka kautta ilmentää itseään parhaiten².

Tutkimukseni tarkoituksena on tuoda esiin Kailaan kuvataiteellinen osaaminen ja selvittää niitä syitä, jotka johtivat taiteenlajin vaihdokseen. Tarkoitukseni on todistaa: 1., että Kailas teki kuvataiteellista tuotantoa ja hänellä oli alalle lahjoja, 2., että hän on ollut 1910-luvulla lukio-opintojensa aikana tienhaarassa, jossa hän olisi voinut valita ryhtyvänsä joko runouden tai kuvataiteen tielle ja 3., avata niitä syitä, miksi hän valitsi runouden kuvataiteen sijaan.

Kailaan kuvataidetta ei ole aikaisemmin kartoitettu eikä tutkittu. En ole löytänyt aikaisempaa tutkimusta, jossa Kailaan kuvataidetta olisi nostettu osaksi hänen taiteellista osaamistaan. Minulla on mahdollisuus valottaa aikaisemmin tuntematonta puolta Uuno Kailaan tuotannossa.

Tutkimukseni tarkoituksena on avata Kailaan taiteellisuuden monipuolisuutta. Aikaisemmin vähemmälle analyysille jäänyt kuvataiteellinen aineisto antaa mahdollisesti uutta näkökulmaa runoilijan tuotantoon. Runoilijalla on ollut kiistämättä kuvataiteellista lahjakkuutta, mutta sisäinen palo johti kirjalliseen ilmaisuun. Tutkielman otsikon pohdinta ”Ryhtyäkö runoilijaksi vai kuvataiteilijaksi ” tiivistää nuoren taiteilijan ajattelua 1910-luvun lopussa.³ Tutkimuksestani voivat olla

---

¹ toim. Kohonen & Rantala, 2004, 90.

² Niinistö 1956, 65.

³ Kämäräinen 2000, 148.

kiinnostuneita museot ja arkistot, jotka taltioivat Kailaan perintöä sekä hänen tuotannostaan kiinnostuneet henkilöt.

Kailaan taideteoksista on tiettävästi säilynyt nykypäiviin kymmenkunta teosta, joista neljää käsittelen tutkimuksessani. Teoksista kolme on öljymaalauksia erilaisista maisemista: Järvimaisema, Peltomaisema ja Niittymaisema. Yksi on hiilipiirros Aunuksen retken majapaikasta.

Analysoitavan aineiston olen koonnut Itä-Hämeen museosta ja Honkapään suvulta. Alkuperäinen tarkoitukseni oli kartoittaa ja kuvata mahdollisimman monta teosta tutkimusta varten. Kuitenkin kartoituksen aikana huomasin, että painotin työtäni liikaa kartoitukseen. Kailaan motiivien selventäminen jäi liiaksi taka-alalle. Tästä syystä päätin keskittyä neljään edellä mainittuun teokseen, sillä niiden tarkastelun kautta pystyn todentamaan Kailaan kuvataiteellisen kehityksen.

Aikaisemman kuvataiteellisen analyysin puutteen vuoksi on tärkeää saada historiallisen taustan ja visuaalisen analyysin keinoin tarkempi kuva tuotannosta. Historiallisen taustan avaan aikaisempien lähteiden kautta, joita ovat biografiat, henkilöhistoriat ja runotuotannon analyysit. Visuaalisen analyysin olen laatinut kuva-analyysin keinoin tulkintojeni kautta. Tiedostan, että visuaalinen tulkintani on omakohtainen.

Ensisijaisena biografisena lähteenä käytän Maunu Niinistön *Uuno Kailas, hänen elämänsä ja runoutensa* -teosta vuodelta 1956. Biografia on laajin teos Uuno Kailaan elämästä. Niinistö myös analysoi Kailaan runollisen tuotannon elämäkerrallisesti. Niinistö on kirjoittanut runsaasti Kailaan lapsuus- ja nuoruusvuosista. Vertailukappaleena minulla on Juho Honkapää nuoremman, Uunon enon, käsin kirjoitettu *Honkapään historia*, jonka alkupuhe on päivätty vuodelle 1933. Historia käsittelee Kailaan äidinpuoleista sukua ja Honkapään taloa. Teoksessa on useita lukuja Uuno Kailaasta. Samoin biografiana käytän WSOY:n kustantamaa teosta *Uuno Kailaasta Aila Meriluotoon – Suomalaisten kirjailijain elämäkertoja* vuodelta 1947. Kyseisen teos käsittelee Kailaan visuaalista harjaantumista varsin laajasti ja onkin näin yksi tärkeimmistä lähteistäni.

Olen tutustunut tutkielmaani varten myös Uuno Kailaan runotuotantoon ja muihin hänen kirjoituksiinsa. Analyysissäni en ole vertaillut Kailaan kuvataidetta ja kirjallista tuotantoa keskenään.

Työssäni olen käyttänyt taustamateriaalina Jenny Liljan väitöskirjaa *Runoilija ja ekstistenssi*, mutta se keskittyy runojen analysointiin. Samoin olen käyttänyt taustalähteinä muun muassa Kalle Acten *Uuno Kailas-runoilijan elämäkerta psykiatrin silmin* (2001) ja WSOY:n toimittamaa teosta: *Uuno Kailas - muistojulkaisu* (1933).

Kiinnostukseni tutkimusaiheeseen kumpuaa taustastani Uuno Kailaan historian parissa. Uuno Kailaan lapsuus- ja nuoruusajan kotikunta Hartola on samoin kotikuntani. Kirjailijapitäjänä tunnettu Hartola on nostanut runoilijan näkyväksi osaksi kunnan taiteilijakaartia jo 1930-luvulla. Hartolassa sijaitseva Itä-Hämeen museo rakensi runoilijan muistohuoneen vuonna 1936. Muistohuoneeseen kuuluu Kailaan lapsuuden kodista Honkapäästä lahjoitettu Uunon kamarin esineistö, jonka museo sai kokoelmiinsa vuonna 1935.

Kuulun kyseisen kartanomuseon palveluskuntaan kahdeksannessa sukupolvessa. Koko ikäni olen esitellyt runoilijan muistohuonetta ja Kailaan historiaa. Tätä kautta olen ollut tekemisissä myös kahden muistohuoneessa esillä olevan Kailaan öljyväriyön kanssa. Täten valitsin tutkimusaiheeni Kailaan kuvataiteesta.

2. Henkilönä Uuno Kailas

Seuraava luku käsittelee Uuno Kailaan elämäkerran. Historia painottuu niihin seikkoihin, jotka vaikuttivat Kailaan taiteellisen ilmaisun muutokseen. Tutkielmani ajan runoilijan nimeä käytetään kolmella eri tavalla. *Uuno* on lapsuuden- ja nuoruuden nimi, jota käyttäessäni viitataan alaikäiseen ja kehitysvaihettaan elävään ihmiseen. *Salonen* nimeä käytän puolestaan oppikouluiän osuudessa, jolloin hän teki kuvataidetta, mutta oli yhtä aikaa aloitteleva runoilija. *Kailas* on puolestaan runoilijan uralle siirtyneen miehen ilmaus, jonka hän otti viralliseksi sukunimekseen 1924.

2.1 Lapsuus

Runoilija Uuno Kailas syntyi Frans Uno Salosena (kutsumanimeltään Uuno) 29.3.1901 Evert Salosen ja Olga Honkapään neljäntenä lapsena Heinolan maalaiskunnassa Kailasen ratsutilalla. Hänen kaikki kolme veljeään olivat kuolleet ennen Uunon syntymää. Kaksi vuotta Uunon syntymän jälkeen hänen äitinsä menehtyi lapsivuoteeseen synnytettyään kaksostytöt. Nuoret sisaret menehtyivät vuoden sisällä. Uuno oli vanhempiansa avioliiton ainoa eloonjäänyt lapsi.⁴

Uunon varhaiset vuodet olivat kuoleman, sairauden ja perheriitojen varjostamat. Hänellä todettiin pahanlaatuinen riisitauti, joka näkyi lopun ikää hänen väärissä jaloissaan. Uunon vanhempien suhde oli rakoileva heidän luonteidensa vastakkaisuuden ja keskinäisen ymmärtämättömyyden vuoksi. Raskain isku Uunon kehitykselle oli äidin varhainen kuolema. Se merkitsi perheen lopullista rikkoutumista ja ihmissuhteen menetystä, jota Kailas ei koskaan kokenut saaneensa takaisin. Äidin olemus jäi kauniiksi mielikuvaksi, joka ilmenee hänen runoudessaankin.⁵ Lapsuudestaan lähtien Uuno koki orpoutta ja yksinäisyyttä, jonka Juhani Ihanus⁶ uskoo vaikuttaneen aikuisiän levottomuuteen, moraalittomaan käyttäytymiseen ja ailahtelevaan luonteenlaatuun. Uunon kuvataiteellisessa tuotannossa ei ole havaittavissa sisäistä levottomuutta, joka hänen runoudestaan välittyy.

---

⁴ Niinistö 1956, 37.

⁵ Niinistö 1956, 38-39.

⁶ 1987, 54-55.

Vaimonsa menehtymisen jälkeen Eevert Salonen ei kokenut pystyvänsä kasvattamaan poikaansa. Hänellä oli ylläpidettävänäään rapistuva Kailasen ratsutila, jossa perhe oli asunut. Uuno siirtyi asumaan äitinsä vanhempien Juho Markunpojan ja Maria Fredrikan luokse Honkapään taloon Hartolaan vuonna 1903.⁷ Uuno Kailaan eno, Juho Honkapää nuorempi, kirjoittaa Uunon eläneen isovanhempien alaisuudessa heidän kuolemaansa saakka vuoteen 1919. Tuona aikana Uuno suoritti heidän avustuksellaan Heinolan keskikoulun ja lukion vuosien 1913-1919 välillä asuen kouluajat Heinolassa ja vapaapäivät ja lomat kotonaan Honkapäässä.⁸ Hänen kuvataiteellinen tuotantonsa on pääosin Heinolan opiskeluvuosien ajalta.

Uunolle muutto Honkapäähän oli kivulias prosessi. Hän sai usein harvinaisen voimakkaita itkukohtauksia ja vierasti uusia sukulaisiaan. Tämän on arveltu osoittavan hänen olleen varhaisesta iästä asti erittäin herkkäluonteinen. Toisaalta ensimmäisten elinvuosien aikainen kodin levottomuus ja suru vaihtuivat rauhalliseen ja vankkaan talonpoikaiselämään.⁹

Uunon kaksijakoinen ja impulsiivisesti vaihteleva luonne alkoi näkyä varhaisella iällä.¹⁰ Niinistö kuvailee Uunon eläneen perinteisen maaseudun villin lapsen elämää mutta julmuutta tai vääryyttä nähdessään hän saattoi suistua vavisuttavaan itkukohtaukseen, ailahdellen näin tunnetilasta toiseen. Uunon lempeäluontoinen äidinäiti, Maria Fredrika, aisti tyttärenpoikansa herkän luonteen ja näki ruumiillisen heikkouden, joten hän varjeli Uunoa raskailta töiltä. Uuno vietti aikaansa paimenessa lukien ajankulukseen. Tämä erikoiskohtelu aiheutti mielipahaa serkkujen keskuudessa, jotka asuivat yhtä lailla Honkapäässä.¹¹

Kirjallisen innostuksensa Kailaan katsotaan saaneen Honkapäässä. Lukemaan hän oppi jo varhain seuratessaan serkkujensa kansakoulun läksyjen lukua. Maria Fredrika luki lapsenlapsilleen Raamattua, varsinkin Vanhan testamentin kauhukertomuksia. Raamatullinen kasvatus on vaikuttanut runoilijan uskonnolliseen tuotantoon, mutta sen katsotaan myös voimistaneen aikuisena koettuja synnin- ja syyllisyydentuntoja,

---

⁷ Niinistö 1956, 39-40.

⁸ Honkapää 1933, 122

⁹ 1956, 40.

¹⁰ 1956, 44.

¹¹ Niinistö 1956, 41-42

mielenterveysongelmia sekä ankaraa itsekritiikkiä.¹² Raamatullinen vaikutus ei ole nähtävissä Kailaan kuvataiteen aiheissa.

Kaikki sukulaiset eivät ymmärtäneet Uunon herkkäluonteisuuden päälle. Heistä erikoislaatuisen pojan sulkeutunut ja jäykkä olemus vaikutti uppiniskaisuudelta. Varsinkin enot koettivat kurittaa piirteen pois niin ruumiillisen rankaisemisen kuin nöyryyttämisen keinoin. Niinistö¹³ mukaan se lisäsi Uunon sulkeutuneisuutta, ulkopuolisuuden tunnetta ja herkkätunteisuutta. Tällä ymmärtämättömyydellä oli Kailaan luonteeseen pysyvä vaikutus hänen elämänsä ajan.¹⁴

Kailaan vieraantuminen isästään jatkui Honkapäähän muuton jälkeen. Eevert Salonen solmi uuden avioliiton puoli vuotta vaimonsa kuoleman jälkeen. Honkapään suku ei ymmärtänyt Salosen hapuilevaa ja veltoa elämäntapaa. Uunon äidin rikkonaisen perhe-elämän sekä kuoleman katsottiin olevan Salosen syytä. Katkeruus entistä vävyä kohtaan näkyi siinä, että Salosta ei kutsuttu Honkapäähän ja hänestä ei liioin puhuttu, varsinkaan positiivisesti. Honkapäessä koetettiin välttää kylmän ja katkeran mielikuvan päätymistä Uunon korviin. Kuitenkin, aikuisiällään Kailas tunsu kantavansa pakollista geneettistä sidettä isäänsä, jonka hän muutoin kielsi. Uuno puhui äitinsä vanhemmista isänä ja äitinä. Koulutovereilleen hän uskotteli isänsä kuolleen.¹⁵

Aikuisena hän puhui ystävilleen isästään hyvin vähän, mutta uskoutui esimerkiksi opettaja Otto Kososelle¹⁶ todeten, että isäsuhteen puuttumisen vuoksi hänellä ei ollut oikeata lapsuutta: se oli hänen sielullisen rikkinäisyytensä syy. Kailas koki vieraantuneen isäsuhteen olevan seuraus hänen itsensä, äidin puoleisen sukunsa ja isänsä käytöksen yhteisvaikutuksesta.¹⁷

Uunosta kasvoi hyvin kaksijakoinen lapsi. Hän oli eloisa pikkuvanha poika, joka osoitti johtajuuden piirteitä. Hän käytti poikkeuksellista älykkyyttään aseenaan kompensoidakseen ruumiillista heikkouttaan. Hän oli itsepintainen eikä alistunut herkästi. Juho Honkapää kuvaileekin sisarenpoikaansa: ” Hän oli jo lapsena erittäin

---

¹² Niinistö 1956, 43-44; Ihanus 2010, 182-185; Achte 2001, 20-21.

¹³ 1956, 42.

¹⁴ Niinistö 1956, 42-43.

¹⁵ Niinistö 1956, 46-47.

¹⁶ Achte 2001, 26.

¹⁷ Niinistö 1956, 48

*hyväpäinen poika, muuten vähän itsepäinen.*¹⁸ Kuitenkin hän ailahteli synkkyyteen, itkuun ja mielipahaan hyvin voimakkain ilmaisin ja sulkeutui omaan kuoreensa. Orpouden, erilaisuuden ja yksinäisyyden tunne ei irrottanut Kailaasta otettaan koko hänen lyhyen elämänsä aikana.

2.2 Oppikouluvuodet Heinolassa

Vuosina 1909-1913 Uuno kävi kansakoulun Kuivajärvellä, lähellä Honkapäätä. Uuno osoittautui eteväksi ja tiedonjanoiseksi oppilaaksi. Koululla sijaitsevan piirikirjaston hän luki käytännössä lävitse. Opintien jatkamista tuki myös Uunon sopeutumattomuus fyysiseen talonpoikaistyöhön. Näistä syistä isovanhemmat katsoivat pojan tulevaisuuden olevan akateemisella uralla, ensimmäisenä omasta suvustaan.¹⁹

Syksyllä 1913 Uuno Salonen aloitti oppikoulun Heinolassa. Maaseutuelämän kömpelyys karisi Uunosta nopeasti. Hän osasi asennoitua uuden koulun vaatimuksiin niin opetuksen kuin käytöksen ja itseilmaisun tasolla. Kouluvuosien aikana Uuno luki vapaa-ajallaan suunnattomat määrät suomalaista ja kansainvälistä kirjallisuutta sekä lyriikkaa.²⁰ Uuno oli luokkatoveriensa joukossa arvostettu ja pidetty oppilas. Hän auttoi koulutehtävissä ystäviään ja käytti Honkapäystä saamaansa varallisuutta heidän kestitsemiseen. Kuitenkin Uunon kiivaus ja ailahteleva luonne pääsi välillä esille myös heidän seurassaan.²¹

Uunon menestyi hyvin keskikoulussa ja lukiossa. Hän ei koskaan yrittänyt priimusoppilaaksi kaikissa aineissa, vaan ennemmin keskittyi omiin lempiaineisiinsa. Koululaisen muistikirjaan 1916-1917 Uuno Salonen on kirjoittanut mieliaineidensa olevan ainekirjoitus ja piirustus ja mieliharrastuksiensa lukeminen ja piirustus.²² Muut oppiaineet hän suoritti hyvin arvosanoin kohtalaisen vähäisellä lukemisella. Lisäksi Uunolle tuotti vaikeuksia miellyttää niitä opettajia, joiden tyyli pohjautui auktoriteettiaseman käyttämiseen sekä ulkoa opettelun opetustekniikkaan.²³ Heinolan

---

¹⁸ Honkapää 1933, 122

¹⁹ Niinistö 1956, 50, 56-57.

²⁰ Niinistö 1956, 68-69.

²¹ Niinistö 1956, 59-61.

²² Koululaisen Muistikirja 1916-17, 6.

²³ Niinistö 1956, 61-63.

vuosien opettajista kahdella oli merkittävä vaikutus Uunoon: kuvaamataidonopettaja Veikko Pakarisella ja suomen opettaja, lehtori Juho Kinnusella.²⁴

Uunon kuvataiteellinen kiinnostus oli omalähtöistä, mutta opettaja Pakarisen kannustus lisäsi kuvataiteen harjoittamista. Kouluajan ulkopuolella Uuno pääsi Kinnusen mukaan maaseudun maalaus- ja piirustusretkille Heinolan lähiseuduille.²⁵ Niinistön mukaan Uunolle ”merkittävämpää kuin opettajan ohjaus sinänsä oli varmaan henkinen tuki ja ymmärtämys.” Keskinäinen kunnioitus opettajan ja oppilaan välillä sekä Pakarisen kiinnostus ja myötätunto lahjakasta oppilastaan kohtaan tekivät heidän väleistään läheiset. Kilpailuhenkiselle Uunolle kuvataiteen kiehtovuutta lisäsi se, että luokkatoveri Aatto Korhonen kilvoitteli hänen kanssaan luokan parhaan piirtäjän asemasta. On Kailas itsekkin tunnustanut: *”Terveellinen kilpailu ja ymmärtävän opettajan tuki kiihottivat keskiluokkien oppilaan harrastusta aivan intohimon mittasuhteisiin.”*²⁶. Kailaan keskikoulun ja lukion päättötodistuksien kuvaamataidon arvosana oli 10²⁷. Kailaan kuvataiteen harrastusta tuettiin myös Honkapäässä: kalliit maalaustarvikkeet kustannettiin pojalle kotoa saaduilla varoilla.

Keskikoululuokilta lähtien Uuno Salosen kirjoitustaito herätti huomiota. Vaikka ainekirjoituksen tehtävänannot eivät antaneet sijaa runolliselle luovuudelle, Uuno suoritti ne kiitettävien arvosanoin – keskikoulun ja lukion ainekirjoitusnumero oli 9. Samoin Suomen opettaja Tyyne Fratsin kuvaus Uunosta kertoo kirjallisesta osaamisesta: ”Jo ensimmäisiä Uunon kouluaineita lukiessani hämmästyin, miten tuo hiljainen ja vaatimaton maalaispoika niin mestarillisesti osasi ajatuksensa tulkita.”²⁸

Viimeisen kahden lukiovuotensa aikana Uunon suomen kielen opettajana toimi lehtori Juho Kinnunen. Hän kirjoitutti oppilaillaan lukuisia ainekirjoituksia. Uuno Saloselle aineiden kirjoittaminen oli pitkällisen hiomisen ja muokkailun työtä, sillä itsekritiikki painosti kirjoittamaan vain täydellisiä tekstejä, joista hän saikin ylistävää kiitosta. Suomen kieli onkin lukion päättötodistuksessa 10.²⁹ Kuitenkin opetuksesta saatava

---

²⁴ Niinistö 1956, 64.

²⁵ Niinistö 1956, 64-65.

²⁶ Niinistö 1956, 65.

²⁷ Niinistö 1956, 62.

²⁸ Niinistö 1956, 66.

²⁹ Niinistö 1956, 67.

kannustus oli vähäpätöinen verrattuna siihen julkiseen arvostukseen ja toverien kannustukseen, joita Uuno saavutti 1910-luvun loppua kohden kirjallisille töilleen³⁰.

Erittäin merkittäviksi tekijöiksi Uunon runoon ja lyriikkaan siirtymisessä nousivat aikakauslehti Nuori Voima ja Heinolassa aloittanut partioliike. Kumpikin taho antoi Saloselle mahdollisuuden saman mielisten ystävyysuhteiden luomiseen sekä arvostuksen ja kunnioituksen saavuttamiseen niin ihmisenä kuin alkavana runoilijana.³¹

Opintovuodet keskeytyivät hetkellisesti kesällä 1919, kun Uuno Salonen lähti vapaaehtoisena Aunuksen sotaretkelle. Matkan tarkoituksena oli osoittaa hänen uskaliaisuutensa ja osansa isänmaan kohtalossa. Uuno teki piirroksia Aunuksen retkeltään, mutta suurin osa niistä on hävinnyt. Idealistinen ajatus sodasta karisi todellisuuden tieltä: kurjat olosuhteet, sotahuollon puutteet, kuoleman ja kärsimyksen konkreettisuus sodankäynnin keskellä jäivät kummitteleman Kailaan elämään ja runolliseen tuotantoon hänen loppuiäkseen. Pahin isku oli luokkatoveri Bruno Schildtin kuolema sotaretken aikana. Uuno koki toverinsa kuolleen hänen takiaan, sillä he olivat yhdessä sopineet lähtevänsä Aunukseen.³²

Uuno palasi syksyllä sotaretkeltään Honkapäähän sukulaistensa hoiviin. Kotona surtiin kesän aikana haudan lepoon siirtyneitä isovanhempia. Lukuvuosi 1919 - 1920 oli Uunon viimeinen lukiossa ja hän valmistui keväällä ylioppilaaksi. Uunon nuoruusvuosina oppikoulua merkittävämmäksi nousi henkinen kehitys, joka johti Uuno Salosen kasvamaan runoilija Kailaaksi.³³

2.3. Yliopistovuodet ja runoilijan ura

Uuno Salonen kirjautui Helsingin yliopiston historiallis - kielitieteelliseen tiedekunnanosastoon syksyllä 1920. Siirtyessään Helsinkiin Uuno jätti taakseen kuvataiteen tekemisen. Uuno oli epävarma akateemisen alan valinnasta, sillä oma runoilijan kutsumus oli Honkapään sukulaisten ajatuksien vastainen. Yliopistovuosiensa 1920-23 ja 1925-26 aikana hän ei suorittanut yhtään opintokokonaisuutta. Kouluttautuminen oli vain lume, niin hänelle itselleen kuin

---

³⁰ Niinistö 1956, 80.

³¹ Niinistö 1956, 69-71, 76-78.

³² Niinistö 1956, 85-89.

³³ Niinistö 1956, 89-90.

honkapääläisille, jolla hän mahdollisti elämänsä pääkaupungissa. Aika kului runojen kirjoittamiseen, sanomalehti- ja kustannusalan kirjallisiin toimitustehtäviin, käännöstöihin ja dekadenttiin boheemieloon.³⁴ Kailas osallistui aktiivisesti nuorten kirjailijoiden, Nuoren Voiman Liiton jäsenten ja tulevien Tulenkantajien seurapiirielämään. Hengenheimolaisuus edesauttoi niin runoilijan uraa mutta myös rappioelämää.³⁵

Uuno suhtautui rahaan hyvin välinpitämättömästi. Tämä edisti hänen turmiollista elintapaansa, jonka hän rahoitti vähäisillä tuloillaan, äidinperinnöllään (12 000 markkaa) ja enojen lainarahoilla. Taloudellisesti turvattu jakso päättyi keväällä 1923. Honkapään enoille, jotka Uunon yliopistokoulutusta hyvässä uskossa olivat rahoittaneet lainaten 30 000 markkaa, valkeni, että sisarenpojan opinnot eivät edistyneet lainkaan sen suuntaisesti kuin kotiin oli uskoteltu ja ettei Uunolla ollut aikomusta maksaa vekseleitään takaisin. Rahavirta katkesi, mutta velkojen annettiin painua pieniä huomautuksia lukuun ottamatta unholaan.³⁶

Taloudellisen tuen katketessa hajosivat myös välit kotiinpäin. Kyse ei kuitenkaan ollut ainoastaan rahasta. Juho Honkapää nuorempi kirjoittaa katkeraan sävyyn: ”Mainittakoon vielä, että sen jälkeen kun lainansaanti loppui, ei hän enää käynyt sukulaisissaan, eikä liioin heille muutoinkaan näyttäytynyt.”³⁷ Helsinkiin muuttamisen jälkeen Kailaan kotoa opittu talonpoikainen moraalit oli muuttunut merkittävästi kohti turmeltunutta, hedonistista elämäntyyliä. Runoilijan luonto ei antanut periksi palata kotiin kokemaan nöyryytystä, jonka hän oletti siellä kohtaavansa. Todellisuudessa suku olisi ollut valmis antamaan anteeksi. ”*Ei ollut kodin syy, että hän nyt siitä vieraantui. Hän oli maailmalla kohdannut itse uuden ajan*”³⁸.

Yliopistovuosien aikana Kailaan tuotannosta julkaistiin kolme runoteosta: *Tuuli ja tähkä* (1922), *Purjehtijat* (1925) ja *Silmästä Silmään* (1926). Hän oli julkaissut runonsa ja

---

³⁴ Niinistö 1956, 94-97.

³⁵ Niinistö 1956, 101, 122.

³⁶ Niinistö 1956, 98-99; Honkapää 1933, 220-221.

³⁷ Honkapää 1933, 221.

³⁸ Maila Talvio 1933, 118.

kirjoituksensa taiteilijanimellään Uuno Kailas jo ennen virallista nimenmuutosta joulukuussa 1924.³⁹

2.4. Varhainen kuolema

Uuno Kailas lopetti yliopisto-opinnot vuonna 1926 ja heittäytyi täysin runoilijan ja toimittajan uralle. Runoilijan maine mutta myös rappio kasvoivat yhtäaikaisesti. Kailaan elämässä oli muutamia lyhytaikaisia ihmissuhteita. Samanaikaisesti hänellä oli virkoja ja toimia aikakausi- ja sanomalehdissä, jotka rauhoittivat Kailaan mieltä hetkellisesti. Samalla tasapainoinen elämä hidasti runoilijan oman tuotannon kirjoittamista.⁴⁰ Kailaan neljännen runoteoksen *Paljain jaloin* (1928) valmistumisen jälkeen runoilija sairastui skitsofreniaan ja vietti seuraavan vuoden Kammion ja Nikkilän sairaaloissa ⁴¹.

Kailaan teos *Uni ja Kuolema* (1931) julkaistiin ennen tuberkuloosidiagnoosia, joka todettiin liian myöhään. Mielisairaalavuoden jälkeen hänelle kehittyi voimakas sairaalakammo, joka vaikeutti kevään 1932 hoitajaksoa Marian sairaalassa. Viimeisen teoksensa *Valitut runot* (1932) valmistumista varten hän ”karkasi” sairaalasta päästäkseen tekemään elämäntyönsä loppuun.⁴²

Uuno Kailas lähti parantolamatkalle Nizzaan marraskuussa 1932. Kuitenkin pitkälle kehittynyt keuhkotauti sekä Kailaan seikkailut Pariisissa ja Berliinissä ennen sanatorio Villa Constanceen saapumista veivät viimeisen mahdollisuuden parantumiselta. Runoilija Uuno Kailas kuoli 22.3.1933, viikkoa ennen 32-syntymäpäiväänsä. ⁴³

---

³⁹ Niinistö 1956, 120.

⁴⁰ Niinistö 1956, 120-122, 134-137

⁴¹ Niinistö 1956, 144-145.

⁴² Niinistö 1956, 148-151

⁴³ Niinistö 1956, 151-152, 154.

3. Uuno Kailaan kuvataide

3.1. Aikaisemmat viittaukset kuvataiteeseen

Vain muutamat lähteet huomioivat Uuno Salosen kuvataiteellisen osaamisen. Näissäkin viittauksissa kuvataiteen nähdään olevan luovaa tietään etsiskelevän taiteilijan alkutaipaleen kokeellinen vaihe. Yksikään näistä lähteistä ei käsittele taideteosten sisältöä kovinkaan laajasti tai syvemmillä analyysillä.

Niinistö kirjoittaa Uunon kuvataiteellisesta harrastuneisuudesta, mutta hän ei anna suurta arvoa taiteelliselle puolelle. Niinistön mukaan: *”Uunon taiteelliset harrastukset todistavat lähinnä luovan kyvyn väyläänsä etsivästä purkautumistarpeesta ja viitoittavat samalla jo oireellisesti tietä tulevan runoilijan korkeisiin tavoitteisiin”* ⁴⁴. Niinistön näkemys Salosen kuvataiteesta painottuu myös siihen, kuinka paljon kannustusta ja toverillista painoarvoa hän sai kuvataideopettaja Veikko Pakariselta. Tämä saatu ”henkinen kehitys” on merkittävin osuus koko kuvataide-vaiheesta. ⁴⁵ *”Kun runous, myös luovassa mielessä, astui vaativana piirustusharrastuksen paikalle, sai kirjallisuuden omaksuminen entistä määrätietoisemman suunnan nimenomaan lyriikkaan.”* ⁴⁶

Arvi Kivimaa on viitannut näiden kouluaikojen harjoitelmien klassisen muotoihanteen kertovan Kailaan ankarasta, sisäisen vaatimuksen toteuttamisesta⁴⁷.

Teoksessa *Uuno Kailaasta Aila Meriluotoon* Kailaan kuvataiteellista lahjakkuutta käsitellään hivenen syvemmin, mutta varsin lyhytsanaisesti: *”Taiteellinen lahjakkuus tyytyy kehitysaikanaan harvoin yhteen alueeseen. Koulupoika Kailas oli hyvä piirtäjä, ja hän vietti monia kevätpäiviä silloisen piirustuksenopettaja-ystävänsä seurassa Heinolaa ympäröivillä kunnilla, jotka siniharmaine kallioineen ja syvävihreine puineen tarjoavat maalarille viehättäviä aiheita. Näin jälkeinpäin ajatellen Kailaan kouluaikaisissa piirrosharjoitelmissa oli jotain hänelle tyyppillistä: niiden klassinen muotoihanne, jota kohden hän silloin pyrki yhtä paljon vaistonvaraisesti kuin tietoisesti, syvimiltään ankaran vaateliijaalle taiteilijalaadulleen uskollisena.”*⁴⁸

---

⁴⁴ 1956, 65.

⁴⁵ 1956, 66.

⁴⁶ Niinistö 1956, 69.

⁴⁷ Niinistö 1956, 65.

⁴⁸ toim. Pekkanen, Rauanheimo 1947, 2-3.

Kimmo Kämäräinen kuvailee Salosen taiteellista lahjakkuutta seuraavasti: *”Ryhtyäkö runoilijaksi vai kuvataiteilijaksi, sillä molempiin oli vetoa ja kykyä. Lopulta runous sai ylliotteen, ja sanan tehtäväksi jäi antaa muoto kuvina väikehtivälle maailmalle”*.⁴⁹

K. Sorjonen tiivistää kuvataiteellisen osaamisen seuraavin sanoin: *”Uuno Salonen oli koulupoikana pyrkinyt hiilen ja värien avulla tulkitsemaan vaihtelevia tunnelmiaan, mutta tutustuminen Nuoreen Voimaan johdatti hänet vähitellen yhä enemmän käyttämään runon muotoa”*⁵⁰.

3.2. Käsiteltävät teokset

Olen valinnut neljä Uuno Salosen teosta tarkempaa analyysiin. Teokset voi sijoittaa Salosen nuoruusvuosien töiksi vuosien 1915 – 1920 välille. Käsitteilyjärjestyksessä noudatan teosten oletettua kronologista valmistumisaikaa. Teoksilla ei ole virallisia nimiä, joten olen nimennyt työt niiden aiheiden mukaisesti käsittelyn helpottamiseksi.

Käsittelemän ensin Järvi,- Pelto,- ja Niittymaisemat. Jokainen työ on maisemallinen ja toteutettu öljyvärein. Nämä yhdistävät tekijät antavat hyvän jatkumon seurata Salosen maalaustaiteen kehitystä nuoruusvuosien ajalta. Käsittelemän hirsirakennuspiirroksen viimeisenä, sillä se on tehty oppikouluvuosien lopulla olleen Aunuksen retken aikana.

Teoksia ei ole signeerattu lukuun ottamatta Hirsirakennus- piirrosta, jossa on symbolisesti muotoiltu US. Tämä seikka herättää kysymyksen töiden aitoudesta. Kuitenkin Maunu Niinistön kirjan lähdeviittauksissa kohdassa Kouluvuodet sodan varjossa – lähde 22 – mainitaan *”Uuno Salosen maalausharrastuksen todistuskappaleita on Honkapään talossa, Hilja Honkapäällä ja Itä-Hämeen museolla.”* Käsittelemistäni teoksista kaksi, Järvi- ja Peltomaisema ovat olleet esillä Itä-Hämeen museon runoilijan muistihuoneessa vuodesta 1936 lähtien, jonne Honkapään suvun jäsenet ovat ne kyseisenä aikana toimittaneet. Niittymaisema on esillä Honkapään talon nykyisessä asuinrakennuksessa. Hiilipiirroksesta on kuva teoksessa *Uuno Kailaasta Aila Meriluotoon*.

---

⁴⁹ Kämäräinen, 2000, 148

⁵⁰ Sorjonen 1947, 83

3.2.1. Järvimaisema

Kuva 1. Frans Uno Salonen, Järvimaisema. 1915 tai 1916. 24x17cm. Itä-Hämeen museo. Valokuvaaja Hilda Järvinen.

Järvimaisema on öljyvärein tehty maisemakuva vesistöympäristöstä, jonka vasemmalla ja oikealla rannalla kasvaa tiheää sekametsää. Maalaus on tehty kovalevyille ja on kooltaan 24 x 17 cm. Teos on osa Itä-Hämeen museon kokoelmaa ja esillä runoilijan muistohuoneessa. Maalausta ei ole kehystetty.

Teoksen voi jakaa kolmeen horisontaalisesti leikkautuvaan alueeseen, joissa on kuvattu eri syvyysperspektiiviä. Alin alue kuvaa vettä, keskimmäinen kaartuvaa vesiuomaa, jota reunustavat metsät ja ylin alue taivaan horisonttia. Maisema keskittyy ennenkaikkea vesistöön ja sen liikkeeseen sekä veden heijastamaan pintaan. Teoksen perusteella voi olettaa vesistön olevan järvi-alue, koska veden liike ei näytä virtaavalta.

Maalauksen värimaailma on hyvin naturalistinen. Veden pinta heijastaa taivaan vaaleansinistä sävyä sekä rannoilla kasvavien eri vihreiden sävyissä maalattujen havu- ja lehtipuiden lehvästöä. Veden pinnan liikettä kuvataan sinisen ja valkoisen eri sävyin horisontaalisilla viivoilla. Taivas on tasaisen hennon vaaleansininen ohuiden valkoisten pilvikerrastumien kera. Maalauksen kuluneisuuden vuoksi taivaanrannan herkäät siniset sävyt ovat vaikeammin eroteltavissa.

Maalaus ei tavoita syvyysvaikutelmaa, vaan jää kovin latteaksi. Teoksen alapuolisko, johon vesistö- ja rannanläheinen puusto heijastuvat, on toteutettu yksityiskohtaisesti. Mänty- ja kuusipuut ovat erotettavissa eri vihreän sävyjen käytön avulla. Laineisiin peilautuvat puiden heijastumat on maalattu veden liikettä mukaileviksi. Sinisen sävyjä on käytetty veden liikkeen aikaansaamiseksi. Sen sijaan teoksen yläpuoli on maalattu huomattavasti abstraktimmin: sävyjen vaihtelevuus vähenee ja värimaailma muuttuu vaaleaksi.

Kokonaisvaikutelma maalauksesta viittaa siihen, että kyseessä on Salosen ensimmäisiä öljyväriharjoitelmia. Järvimaisema on todennäköisesti tehty Heinolasta Uno Salosen oppikoulu-aikojen maalaus- ja piirustusretkien aikana kuvaamataidonopettaja Pakarisen seurassa noin vuosina 1915-16.

3.2.2. Peltomaisema

Kuva 2. Frans Uno Salonen. Peltomaisema. Noin 1917. Eero Järnefelt jäljennös. 40x66cm. Itä-Hämeen museo. Valokuvaaja Hilda Järvinen.

Peltomaisema on Uuno Salosen jäljennös Eero Järnefeltin maalauksesta. Salonen on jäljentänyt alkuperäisestä teoksesta jopa Järnefeltin signeerauksen työhönsä, mutta on jättänyt oman nimensä merkitsemättä.

Kyseinen jäljennös on sijoitettu Itä-Hämeen museon runoilijan muistihuoneeseen.⁵¹ Valitettavaa on, etten löytänyt alkuperäistä Järnefeltin maalausta vertailua varten. Teoksen koko on 40 x 66 cm ja tummaksi öljytyn puukehyksen kanssa 45,5 x 71 cm. Maalaus on tehty öljyvärein kankaalle. Koska kyseessä on jäljennösharjoitus, joka ajoittuu Salosen oppikouluvuosille, on todennäköistä, että se on toteutettu opintoihin kuuluvana vuonna 1917.

Teoksen keskiössä ovat kaksi ruskeansävyistä hevosta, joihin on valjastettu kiinni kyntöaura. Auran päällä istuu mies, joka katselee hevosia. Heitä ympäröi kynnettävä tasainen peltoaukea. Teoksen etulaidan pelto on maalattu erilaisin ruskean, harmaan ja

---

⁵¹ Niinistö 1956, 80-81.

mustan sävyin niin, että se näyttää vasta muokatulta. Hevosten ja miehen takana on hyvin ohut vihreä kaistale, joko ojanpientareeksi tai kyntämättömäksi pelloksi kuvattuna. Keskimäinen kolmannes horisontaalisesti leikattuna on vaalean ruskean sävyistä, kuvaten jo kynnettyä peltoa. Ylin kolmannes kuvaa horisontissa siintävää kumpuilevaa maastoa, jossa on vihreää luontoa tumman ruskeaa kukkulamuodostelmaa vasten. Muodostelman päällä on kaistale valkoista taivasta.

Peltomaalauksessa on taidokasta valon ja varjon, sekä abstraktien ja viitteellisesti maalattujen kohtien käyttöä. Teoksen keskipisteenä on etummainen hevonen, jonka lämpimät karvan sävyt kiiltelevät auringonvalon langettamissa kohdissa valkoisin, kellertävin ja punaruskein sävyin. Sävyjen vaihtelu riippuu siitä, kuinka voimakas suora valo on heijastuessaan hevosen karvoihin. Varjokohdat on maalattu mustiksi ja sinertäviksi. Miehen vaatetuksen eri materiaalit ja sävyt, päällysvaatteiden laskokset ja saappaiden kiiltävyys ovat selkeästi erotettavissa. Tämä johtuu hänen selkäänsä paistavan auringon luomasta voimakkaasta valoittuneisuudesta ja varjoihin jäävien kohtien tummuudesta. Hevoset on maalattu eri sävyjä käyttäen ilman ääriviivoja, sillä niitä ei ole havaittavissa hevosen kehoja tarkastellessa. Ääriviivojen käyttöä näkyy miehen kohdalla.

Viitteellisesti maalattu, taka-alalle jäävä hevonen on kuvattu paljon tummempikarvaiseksi. Samoin viitteellisiä kohtia ovat kyntäjämiehen kasvot, aura, etualan kynnetty pelto ja ennekaikkea viheralue ja kukkulat, jotka siintävät kaukana teoksen taustalla. Oikeiden sävyjen avulla kuitenkin jokainen viitteellinen kohta on katsojen silmään luonnollinen ja tekstuurien mielikuvat välittävä.

Teos tavoittaa mallinsa mukaan hyvin syvyysvaikutelman tunnun. Keskiössä olevien hahmojen jälkeinen maisema liukuu tasaisesti syvyysuhteessa aina kukkulamuodostelmaan ja sen pinnanmuotoihin asti.

3.2.3. Niittymaisema

Kuva 3. Frans Uno Salonen. Niittymaisema. 1919 tai 1920. 47x49cm. Honkapään suvun yksityiskokoelma. Valokuvaaja Hilda Järvinen

Niittymaisema on Uuno Salosen öljvärimaalaus kovapintaiselle puulevyllä. Se on kooltaan 47 x 49 cm, ja lehtiornamenttikuvioitun kehyksensä kanssa 58 x 60 cm. Teoksessa ei ole signeerausta. Teos on Honkapään suvun yksityisomistuksessa ja esillä Honkapään nykyisessä asuinrakennuksessa. Teoksen takaa on luettavissa lyijykynällä tehty merkintä V. Honkapää 85 ½, Samoin takana on muutama lyijykynällä kirjoitettu suhru, jotka eivät ole luettavissa.

Maalaus on ajoitettavissa Honkapäässä vietettyyn kesään 1919 (ennen Aunuksen sotaretkeä) tai 1920 (ennen yliopistovuosien alkua). Onkin todennäköistä, että

maalauksen aihe on todellinen maisema Honkapään tiluksilta. Samaa päätelmää tukee se, että teoksen taakse on kirjoitettu V. Honkapää. Työ olisi tällöin kodin maisemasta tehty lahja tai vastine saaduista opiskelurahoista Uunon enolle, Väinö Honkapäälle.

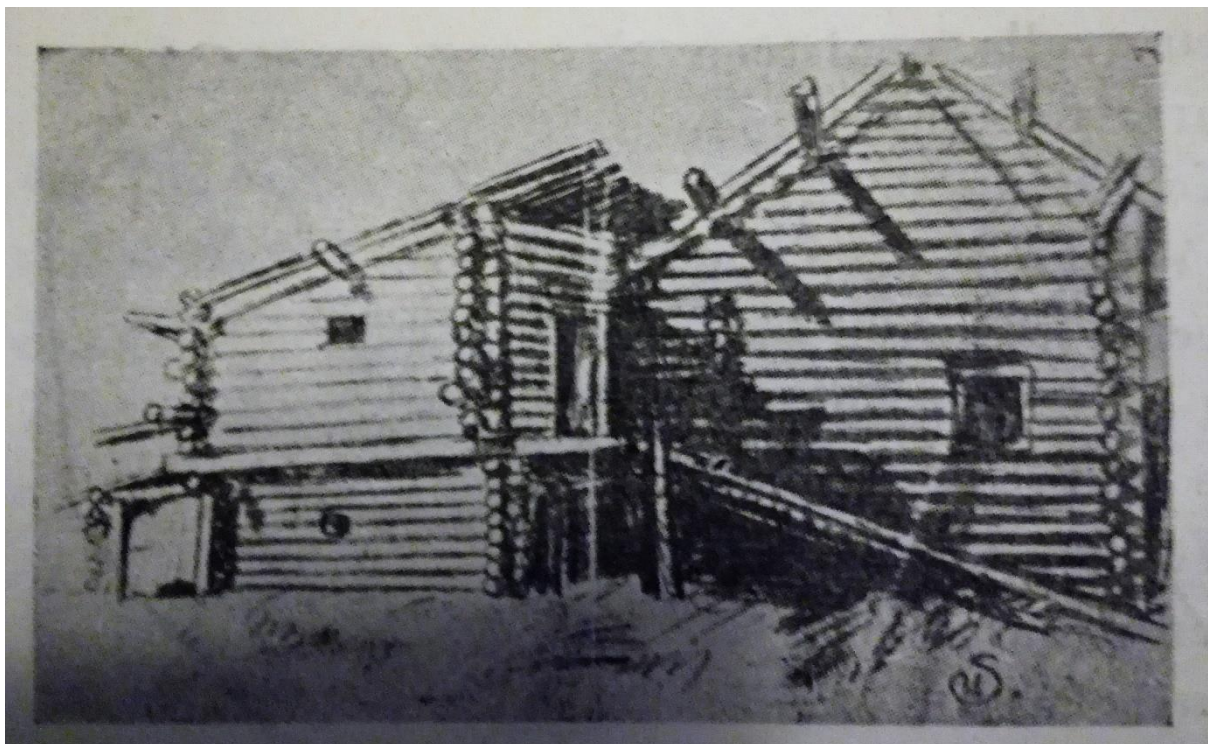
Maalaus esittää vehreän niityn syksyistä reunamaa. Niittyalueen vasemmassa laidassa on kärrypolun pohja. Kuvan keskiössä on kaksi lehtipuuta, joista taaempi, voimakaslehvästöinen puu on teoksessa ensisijainen. Etummaisesta puusta on kuvattu sen runko. Niitty itsessään aukeaa teoksen oikeaan laitaan. Kahden puun takana siintää vehreä puustomaisema eri vihreän, keltaisen ja punaisen sävyillä toteutettuna. Maisema loppuu kumpuilevaan siniharmaaseen maastoon. Teoksen horisontin raja kulkee maaston ja puiden linjoja mukailien työn puolivälissä. Taivas on toteutettu vaalean sinisin ja valkoisin sävyin.

Kun niittymaisemaa vertaa Salosen aikaisempiin maisematöihin, voi todeta värien käytön, varjon ja valon, syvyysuhteen, sekä sommittelun kehittyneen vuosien varrella. Teoksen värimaailma antaa katsojalle mielikuvan oikealla puolella laskevan iltauringon valaisemista puista: niittyyn sekä puiden runkoihin ja lehdistöön lankeaa pehmeä valo, joka antaa kellertävän hohteen alueisiin, johon se osuu voimakkaimmin. Varjoon jäävät alueet ovat verraten voimakkaan tummia vihreän ja harmaan sävyissä. Sävyjen vaihtuvuus antaa runsaan rehevän luonnon mielikuvan katsojalle. Puun runkojen ja lehvästön pintojen eri muotoihin syntyy elävyyttä varjojen asettumisen mukaisesti. Etummaisen puun rungossa on voimakas varjostuma, jonka voi olettaa lankeavan puun lehdistä johtuvan varjostuksen vuoksi. Sävyjen vaihtelut ovat tehty tarkoin, useita eri kerrostumia käyttäen, pinnan yksityiskohtien aikaansaattamiseksi. Puiden alla on ruskansävyinen monenkirjava alue, jonka voi tulkita pudonneiksi lehdiksi, vaikka maalaustyylillä on kohdassa viitteellinen. Kesän tai alkuvan syksyn mielikuvaa tehostaa taustalle asettuvat punaisenruskeat puut, jotka ovat toteutettu viitteellisemmin, mutta useita sävyjä käyttäen. Samoin taivas ja ohuet pilvenhattarat on toteutettu useammassa sävyssä ja selkeästi enemmän vaivaa nähden kuin aikaisemmissa maalauksissa. Kontrasti lämpimien keltaisten sävyjen ja tummien varjoalueiden välillä antaa maalaukselle rehevän ja valoisan, lämmintä iltaa korostavan vaikutelman.

Maiseman syvenevyys kaukana siintävään kumpuilevaan maastoon asti pysyy luonnollisena. Aikaisempiin maisematöihin verrattuna loittoneva maisema liukuu tasaisen pehmeästi horisontin rajaan asti.

Teoksen sommitelma on onnistuneempi kuin aikaisimmissa töissä. Keskiössä olevien puiden rungot noudattavat kahden kultaisen leikkauksen linjaa. Horisontaalisesti alin kolmannes on monenkirjavaa niittyä, joista kahden puun rungot lähtevät kasvamaan. Taaemman rehevälehvästöisen puun runko asettuu vertikaaliseen linjaan $\frac{1}{3}$ teoksen vasemmasta laidasta katsottuna ja leikkauspiste osuu rungon haarautuvaan kohtaan. $\frac{1}{3}$ oikeasta laidasta vertikaalisesti katsoen on etummaisena puun kasvualuetta, jossa puun runko asettuu keskelle omaa kolmannestaan.

3.2.4. Majoitusrakennus

Kuva 4. Frans Uno Salonen. Majoitusrakennuspiirros. 1919. Kuva teoksesta *Uuno Kailaasta Aila Meriluotoon*. Valokuvaaja Hilda Järvinen.

Majoitusrakennuspiirros on Uno Salosen hiilityö vuodelta 1919. Piirros on tehty Aunuksen sotaretken aikana, todennäköisesti matkan puolivälissä, ennen Bruno Schildin kuolemaa.⁵²

Teos kuvaa hirsistä valmistetun kaksiosaisen karjalaisen majoitusrakennuksen julkisivua. Rakennuksen kolmiulotteisuus luodaan varjostuksilla, jotka on tehty hiilijäljen voimakkuutta vaihtaen. Työssä rakennukseen lankeaa valo vasemmasta yläalaidasta. Luonnonvalon valaisemien seinien viivajälki on ohut ja kevyesti piirretty. Sen sijaan hirsien alapinnat, joihin valo ei lankea, ovat tehty paksummilla hiiliviivoilla varjojen aikaansaamiseksi. Rakennuksen kulmat sekä ovien ja ikkunoiden syvennykset, joihin valo ei lankea lainkaan, on varjostettu todella tummiksi. Piirros keskittyy itse rakennuksen kuvaamiseen, jolloin ympäröivää luontoa ei ole hahmoteltu kuin hyvin kevyesti etulaitaan jäävien pienten viivoitusten avulla, jotka kuvaavat nurmea rakennuksen edustalla. Rakennuksen sivuille ja taakse jäävää maisemaa ei ole kuvattu lainkaan.

3.2. Kuvataiteellinen kehitys

Uno Salonen oli 14-19 -vuotias kuvataiteellisen kautensa aikana. Tutkimuksellisesti onkin tärkeintä nähdä lahjakkuuden kehittyminen kuvataiteen harrastamisen vuosien aikana.

Maalauksissa on nähtävissä värisävyjen käytön kehittyminen. Teoksissa on siirtymä naturalistisesta värimaailmasta syvempään, impressionismia koettelemaan sävy maailmaan ja viitteellisesti maalattujen pintojen käyttöön. Valon ja varjon liikkeen luomisessa sekä lämpimien ja kylmien värisävyjen käytössä on nähtävissä kehityskaari. Samalla erilaisten tekstuuripintojen ja materiaalien realistinen kuvaus vahvistuu. Kolmiulotteisuus maiseman muodostumisessa muuttuu horisontaalisista linjoista monimuotoisemmaksi. Syvyysuhteen hallinta muuttuu kaksiulotteiseksi jääneestä järvimaisemasta tasaisesti syvenevään ja monikerroksiseen niittymaisemaan. Niittymaiseman sommittelu on onnistunut ja kultainen leikkaus on huomioitu.

---

⁵² toim. Pekkanen, Rauanheimo 1947, 5.

Hiilipiirroksessa Salonen on tavoittanut realistiset mittasuhteet. Hän on kuvannut rakennuksen taitavasti perspektiivin ja syvyyssuhteet huomioiden. Vaikutelma on saavutettu erilaisien viivavoimakkuuksien, puolivarjostuksien ja suurien tummien varjopintojen käytöllä.

4. Miksi Kailas valitsi runouden?

Tässä luvussa selvitän niitä syitä ja tekijöitä, jotka ohjasivat nuorta Uno Salosta runoilijan uralle. Merkittävin lähde runouden siirtymään on Kailaan itsensä kirjoittama kirje Nuorelle Voimalle, joka on julkaistu vuonna 1926. Seuraava lainaus kattaa lähes 2/3 kirjeen sisällöstä.

”Olin kyllä pahaisesta pitäen ollut hyvin ahne runoudelle, mutta mieleeni ei ollut juolahtanutkaan itse kirjoittaa säkeitä. Oikeastaan minulla oli kauan aikaa sellainen määrittelemätön mielle, ettei runoutta tehnyt ylimalkaan kukaan, että se oli vain itsestään olemassa, samalla salaperäisellä tavalla kuin tuuli, ja auringonpaiste ja koko luonto. Että runoilijoita eli meidänkin päivänämme, sitä en yksinkertaisesti tullut ajatelleeksi, niin hullunkuriselta kuin se kuuluneekin. Omia vaihtelevia tunnelmiani yritin voimieni mukaan ilmaista hiilen ja värien avulla, onnistuen siinä kuitenkin, intohimoisesta harrastuksestani huolimatta, vain keskinkertaisesti. Koulumme mainiolla piirustuksenopettajalla, taiteilija Veikko Pakarisella, on aina oleva oikeus kiittolisuuteeni: hän osasi kannustaa oppilaansa pyrkimyksiä ja sitä paitsi olla hänen toverinsa. Tämä opettaja se minut lahjakortin voimalla tutustutti Nuoreen Voimaankin, ja siten tietämättäni ohjasi minut pois hiilen ja värien parista. Tavalla tai toisella tämä aikakauslehti teki minut koulun keskiluokilla ollessani hämärästi tietoiseksi siitä, että minussa itsessäni saattoi olla lyyristä ääniaineista, vaikka en ymmärtänytkään sormeilla sitä ennen. Siitä alku.”⁵³

Erittäin suureksi tekijäksi Kailas itse koki nousevan polven aikakauslehti Nuoren Voiman. Aikakauslehden nuorisoa lähestyvä ja osallistava ote osui lukijoihin päätoimittaja Ilmari Jäämaan ohjauksella⁵⁴. Lehti oli monelle aikalaisnuorelle murrosiässä arvokas kanava saada yhteenkuuluvuuden tunne saman henkisten ihmisten kanssa.

Valtakunnallinen Nuoren Voiman Liitto perustettiin 1919. Liitto perustettiin nuorisoa varten, joka uskoi ja halusi edistää isänmaallisuutta, toveruuden ideaalia sekä uutteran

---

⁵³ Nuori Voiman julkaisuista 15-16, 1926. Toissijainen lähde: toim. Pekkanen, Rauanheimo 1947, 3-4.

⁵⁴ Niinistö 1956 70.

työn ja harrastamisen piirrettä. Liitto oli varsin merkittävä tekijä 1920-luvun nuorten kirjailijoiden ja runoilijoiden yhdistäjänä. Uuno Salosen jäsennumero oli 34.⁵⁵

Nuorena Voimassa julkaistiin Uunon ensimmäisiä painettuja runoja. Hän osallistui lehden kautta valtakunnallisiin runokilpailuihin ja pääsi kontaktiin muiden kirjallisuutta ja lyriikkaa kirjoittavien ja analysoivien nuorten kanssa. Hän sai lehden palstoilla kiitosta ja kehuja, mutta myös analyttisiä mielipideitä omista runoistaan. Toverihenkisyys ja avara maailmankatsomuksellisuus välittyivät näin lehden kautta Kailaan elämään. Yksinäisyyteen ja alemmuudentuntoon kääntyväinen Uuno sai toverien kaipuuseensa vastinetta.⁵⁶

Samankaltaista yhteisöön kuuluvuutta, toveruutta sekä veljien ja sisarten kaipuuseen vastausta edusti Heinolan partio-osasto, joka toimi syksystä 1916 alkutalveen 1919 asti. Heinolan osaston perustaja ja johtaja Eino Salmelainen aloitti koululaisille suunnatut lausunta- ja runoanalyysi-illat. Nämä tilaisuudet ”johtivat hänen mielenkiintonsa kuvataiteellisista yrittelyistä runouteen”.⁵⁷ Uuno sai myös ensi kosketuksiaan toimittajan työhön partion julkaisujen – Partiolainen ja Ole valmis - tiedotussihteerinä toimisen johdosta⁵⁸.

Nuorena Voimassa julkaistujen runojen ja partio-osaston illoissa ääneen lausuttujen tekstien merkitys oli Kailaan heikolle itsetunnolle elähdyttävä. Niinistön mukaan: *”Julkinen tunnustus aikana, jolloin nuorukainen alkoi tietoisesti aavistella mahdollisuuksiaan ja toisaalta välillä tunsu epätoivoista pelkoa ja riittämättömyyttä, toiveen ja todellisuuden heräävää ristiriitaa, oli merkittävä ponnin Uunon sisäiselle kehitykselle ja runon, luovan työn avulla tapahtuvalle kompensatiopyrkimykselle.”*⁵⁹

---

⁵⁵ Niinistö 1956, 91-92.

⁵⁶ Niinistö 1956, 71.

⁵⁷ Niinistö 1956, 76.

⁵⁸ Niinistö 1956, 77.

⁵⁹ Niinistö 1956, 80.

5. Päätäntö

Tämän tutkielman tarkoituksena on ollut Uuno Kailaan kuvataiteen erittely ja sen selvittäminen, miksi Kailas valitsi runouden.

Nuori Uuno Kailas on vuosien 1915-1920 aikana tehnyt kuvataidetta, kuten maalauksia ja piirustuksia. Tästä harrastuneisuudesta on säilynyt teoksia, joista neljää olen käsitellyt tutkielmassani. Teosten perusteella voidaan todentaa kuvataiteellisen osaamisen harjaantuminen värien käytön, valon ja varjon suhteiden, tekstuurin ilmentämisen, kolmiulotteisuuden ja syvyysperspektiivin kehittymisen sekä sommittelun saralla.

Kuvataiteen vaihe osui Uuno Kailaan nuoruusvuosiin, jotka hän vietti Heinolassa oppikoululaisena. Tuohon aikaan Kailaassa paloi oppimisen ja varsinkin lukemisen into. Nämä tekijät ja koulussa tehdyt ainekirjoitukset edistivät hänen sanallisen ilmaisunsa kehitystä. Kuitenkin keskikoulun aikana hän sai opettajaltaan tukea, kannustusta ja kilpailuvietin tyydytystä kuvataiteen saralle kirjoituksiaan enemmän.

Tilanne kääntyi toisin päin lukiovuosien aikana, kun Kailas löysi valtakunnallisen kanavan, Nuori Voima -lehden, runojensa ja kirjoitustensa julkaisemiseen. Samoin paikallinen partio-osasto tarjosi mahdollisuuden omien kirjoitusten esittämiseen.

Lapsena orvoksi jäänyt Kailas kohtasi monta menetystä ja vastoinkäymistä jo nuoruusvuosiensa aikana. Tästä syystä toveruus, hyväksytyksi tuleminen ja yhteisön arvostuksen kokemus vaikuttivat nuoreen Kailaaseen erityisen voimakkaasti. Runous osoittautui kanavaksi saada tämä kaivattu huomio, jolla täyttää rikkinäiseksi koettua menneisyyttä.

Uuno Salosen kuvataiteen harrastuneisuutta ei ole tutkittu ennen tätä kandidaatintutkielmaa, joten hänen teostensa laajempi ja syvempi tutkimus on kiinnostavaa myös jatkotutkimuksen aiheena. Käsitelen tässä tutkimuksessa neljää Uuno Salosen tekemää työtä. Kartoittamattomista teoksista on erinäisiä mainintoja,

tekstilähteitä ja suullista perimätietoa, jotka edesauttavat kartoituksen ja jatkotutkimuksen aloittamista.

Keskityn tutkielmassani taiteenalan vaihtamisen syihin biografisista lähtökohdista. Tutkimusta voisi tehdä tulkitsemalla taiteellisen ilmaisun, kuvataiteen ja runouden, välisestä sisällöstä. Minua kiinnostaa sisältöjen tutkimus myös laajemmin kuin vain Kailaan ilmaisun vaiheisiin keskittyen. Monet nuoret luovat ihmiset ovat etsineet oman ilmaisunsa välinettä kokeilemalla monia taiteenlajeja. Tutkimusta voisi tehdä eri taiteilijoista, jotka ovat nuoruusvuosiensa aikana etsineet ilmaisunsa muotoa niin visuaalisuuden, kirjallisuuden kuin musiikin kentillä. Tutkimusta voisi tehdä siitä, mitkä tekijät ovat vaikuttaneet heidän taiteenalan valintaansa ja onko omimman lajin löytymisessä yhtenäisiä tekijöitä.

Lähteet

Kirjallisuus

Achté, Kalle 2001: Uuno Kailas – Runoilija psykiatrin silmin. Yliopistopaino. Helsinki.

Honkapää, Juho nuorempi 1933: Honkapään historia. Käsinkirjoitettu sukhistoriikki. Hartola.

Ihanus, Juhani 1987: >> Syyllinen mies >> Uuno Kailas psykologian näkökulmasta. s. 44-61. Teoksessa Kauneus ja Kuvotus – Luovuuden, kirjallisuuden ja taiteen psykologiasta kirjoitettua. Gaudeamus ab. Helsinki.

Ihanus, Juhani 2010: Sairauden ja lunastuksen sanat – Uuno Kailaan varjot s 175-199. Teoksessa Vapauttava kieli – Kirjallisuuden ja taiteen toiseudesta. BTJ Finland Oy. Vantaa.

Kailas Uuno 1922-1931: Runot. Gummerus. Jyväskylä.

Laatineet Karilas, V., Viherjuuri, H.J. 1916: Koululaisen muistikirja IV v. 1916-1917. Omistanut Frans Uno Salonen. Arvi.A.Karisto. Hämeenlinna.

Kämäräinen, Kauko 2000: Uuno Kailas. s. 148-156. Teoksessa Kaltaisuuden kahleesta erilaisuuden elämykseen. Käsiälatutkimusta runoilijoista. Kääntöpuoli. Saarijärvi.

Niinistö, Maunu 1956: Uuno Kailas: hänen elämänsä ja hänen runoutensa. WSOY. Helsinki.

Toim. Pekkanen, Toivo; Rauanheimo, Reino 1947: Uuno Kailaasta Aila Meriluotoon. Suomalaisten kirjailijain elämäkertoja. s.1-18. WSOY. Porvoo.

Sorjonen. K 1947: Erakkosydämeistä Tuuleen ja Tähtkään – Uuno Kailas ja kustantaja keskustelevat. s. 82-87. Teoksessa Meistä tuli kirjailijoita – 44 kirjailija kertoo kirjallisista ensiaskelistaan. Gummerus. Jyväskylä.

Talvio, Maila 1933: Elämän Rattaat. Uuno Kailaan kuoleman johdosta. s. 114-119. Teoksessa Terveisiä – Puheita ja kirjoitelmia. 1936. WSOY. PORVOO.

Kuvalähteet

Kuva 1. Itä-Hämeen museo. Uuno Kailaan muistohuone. Valokuva Hilda Järvinen.

Kuva 2. Itä-Hämeen museo. Uuno Kailaan muistohuone. Valokuva Hilda Järvinen.

Kuva 3. Honkapään suvun yksityiskokoelma. Hartola. Valokuva Hilda Järvinen.

Kuva 4. Toim. Pekkanen, Toivo; Rauanheimo, Reino 1947: Uuno Kailaasta Aila Meriluotoon. Suomalaisten kirjailijain elämäkertoja. s.5. WSOY. Porvoo. Valokuva Hilda Järvinen.